LA CLAREDAT DE NOTRE-DAME

Philippe Jaccottet

Traducció i pròleg d'Antoni Clapés

cafè central

Jardins de Samarcanda

Col·lecció dirigida per
Antoni Clapés, Esteve Plantada i Víctor Sunyol

Dibuix de la coberta: Marià Dinarès
Correcció: Carles Dachs Clotet i Josep Santacreu Garcia
Maquetació: Grafime, S.L.

© Éditions Gallimard, 2021

© del pròleg i de la traducció: Antoni Clapés i Flaqué

© d'aquesta edició: Cafè Central associació cultural
Carrer de la Tarongeta, 24-26
17200 Palafrugell (Girona)
www.cafecentral-poesia.cat
Imprès a Romanyà Valls

ISBN: 978-84-10482-94-4
Dipòsit legal: GI 262-2025

Primera edició: febrer 2025

Taula

7 Pròleg

11 *La Claredat de Notre-Dame*
59 La Clarté Notre-Dame

PRÒLEG

La Claredat de Notre-Dame, recull testamentari pòstum — breu, però intens i lluminós —, aplega unes anotacions del poeta Philippe Jaccottet començades el 2012 i acabades el 2020, pocs mesos abans de morir. Reflexions de caire divers, però fortament associades al rerefons provocat per la inquietud de saber què li arribaria després de la mort — que percebia com s'atansava, inevitablement, dia rere dia.

Aquest viatjar a cegues per la vida, aquest caminar per viaranys a penes traçats cercant un llenguatge on habitar, aquesta

> *serenitat*
>
> *dins de la llum l'ombra*
> *com una fumarel·la blava*

tal com havia escrit a *Aires*, va trobar la seva manifestació en el viatge començat vuit anys abans de la mort cap al convent de monges dominiques de Notre-Dame de la Clarté — situat al petit poble de Salernes (Var) —, on el so d'una humil campaneta desfermà un conjunt d'associacions molt lliures que el poeta va anar encadenant a cada instant viscut i recordat: els ecos del silenci, la memòria dels anys

de joventut, els poemes propis o els textos dels seus grans mestres (Hölderlin, el primer, i també Dante, Leopardi, Claudel, Rilke, Ramuz, Goethe), la tragèdia terrible de la iniquitat de les dictadures, les afinitats compartides, la bellesa trobada en la humil corretjola, el vol majestuós del milà...

El discurs fa marrades per enfilar-se vers el *Més Amunt* on el trasllada, a ell i al lector, l'emoció de la vida humil de la natura, com aquells delicats tocs de campana — invitació al recolliment, a la contemplació —, com un eco vingut de no se sap on, com un llampec que il·lumina sense encegar, o com una paraula no dita en aquell espai erm. Es tracta de fragments de poesia, epifanies que el poeta anotà i corregí fins poques setmanes abans la mort, publicades en aquest llibre el mes següent.

El mateix Jaccottet — i aquí el lector recordarà algunes imatges o expressions llegides en altres poemes seus — cita alguns dels seus versos antics, potser perquè de vegades l'exactitud d'una expressió només la troba en ell mateix, en els mots que ja ha fet seus abans per dir i per dir-se.

Són fragments enigmàtics, que es fan presents com un murmuri, una pregària per rumiar sobre l'enigma que envolta la mort, el misteri de la vida, sobre l'ombra d'una nit freda travessada per una retxa de llum, sobre uns núvols esquinçats i grisosos, sobre els vergers amb flors d'ametller,

sobre el cant del duc, amagat en la brosta, que repeteix amb veu de baix la seva síl·laba monocord per fendir la murada de la realitat real. Instants precisos, d'una ingravidesa lleu i efervescent.

L'experiència pregona del so límpid d'una campaneta d'un convent modest en un entorn camperol va donar lloc a aquest llibre fugaç i testimonial que ara percebem com una meditació, un diàleg en veu baixa entre l'autor i el lector. Un regal en el llindar de la comprensió *altra* que és la poesia.

Antoni Clapés
gener de 2025

LA CLAREDAT DE NOTRE-DAME

per a José-Flore Tappy

I

Nota del 19 de setembre de 2012: «Aquesta primavera no oblidar la campaneta de les vespres de la Claredat de Notre-Dame, d'una limpidesa increïble enmig del gran paisatge gris i silenciós — veritablement com una espècie de paraula, de crida o de recordatori, un campaneig pur, lleu, fràgil i tanmateix net — en la distància grisa de l'aire.»

*

(En efecte: això haig de guardar-ho viu com un ocell al palmell de la mà, preservat per a un envol encara possible, si no s'és massa maldestre o s'està massa cansat, o si el recel envers les paraules no se l'emporta.)

*

Potser era un dia de finals d'hivern (feta la verificació, era el 4 de març de l'any passat, això vol dir que fa prop d'un any), tot caminant en companyia d'amics silenciosos per un gran paisatge que davallava per un pendent suau cap a una petita coma llunyana, sota un cel gris; i és una altra mena de grisalla que domina en semblant estació aquests camps, d'altra banda buits, en què encara ningú no treballa; érem

els únics que caminàvem sense cap pressa i sense cap altre objectiu que prendre l'aire. Un espai molt ampli gairebé sense color i que cap soroll no torba, de manera que fins i tot es podria trobar trist, de tan privat com és de senyals de vida, de moviments, com per exemple el desig que un ocell el travessés. A part que, malgrat que era en plena horabaixa, la llum mateixa i fins i tot el mot que la designava semblaven absents, per bé que no era qüestió de deixar parlar d'ombra, i menys encara d'obscuritat.

Un ampli espai obert i tranquil que no sabríem dir qui s'hauria encarregat d'aparentar el silenci, i millor que això: alguna cosa com una absència pregona.

Fins aquí, res particularment estrany, o que ens pogués commoure. Com a molt, potser, una espècie de preludi de no sabem ben bé què. Abans que es posés a sonar, lluny, més avall nostre, al cor de tot aquest gris gairebé esblaimat, la campaneta de les vespres del convent de Notre-Dame de la Claredat, que encara no vèiem al fons de la seva petita coma. Aleshores vaig pensar, com una reacció a la vegada intensa i confosa (i quantes vegades en moments semblants hauria hagut de reunir aquests dos epítets), que mai no havia sentit cap toc tan pur — i prolongat, gairebé tenaç, rebrès moltes vegades — en la seva lleugeresa, tan veritablement *cristal·lí* en aquella extrema fragilitat... Encara que el que no podia sentir era com una mena de paraula — escapolida d'alguna

boca — de tan cristal·lina com aparentava, que curiosament també gairebé semblava dolça... Ah, decididament vet aquí el que es resistia a la sorpresa, desafiava el llenguatge com tantes altres paraules llunyanes — i aquest toc fràgil de debò durava, insistent, com una crida o un recordatori...

*

«Les fonts ressonen als vessants més alts de les muntanyes...»

Havia escrit això en el meu llunyà *Rèquiem* de 1946. I certament no era pas gaire exacte — un compromís pel qual aleshores jo estava molt menys preocupat que avui. Recordo encara bastant bé quines eren aquelles muntanyes (damunt dels Plans-sur-Bex, als Alps valdesos on, d'adolescent, vaig sojornar a casa d'un oncle, propietari d'un gran xalet històric allà dalt). Sobre els seus «vessants més alts» no hi havia la més mínima vegetació, per tant, ni lloc per als ramats ni cap font. Si alguna dringadissa hi hagués hagut en aquesta alçària, només hauria pogut ser, amb un esforç d'imaginació, la d'alguns trossos de glaç que entrexocaven. Però no hi fa res; comentant el 1990 la reedició finalment aprovada d'aquest vell poema massa ambiciós, vaig escriure això tanmateix verídic, en revenja, i que afecta l'essencial. «Temps enrere la muntanya només em plaïa vista de lluny.